

Eskihisar Kömür Yatağı, Yöre Arkeolojisi ve Çevrenin Korunması

Eskihisar Coal Deposit, Its Archeology and Environmental Conservation

Hülya İNANER¹, Yüksel AKIN² ve Eran NAKOMAN¹

¹ DEÜ Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Buca, İzmir hulya.inaner@deu.edu.tr

² Güney Ege Linyit İşletmesi (GELİ), Müessese Müdürlüğü Yatağan, Muğla

ÖZ

Güney Ege Linyitleri İşletmesi (GELİ) Müessesesi Müdürlüğü Yatağan İlçe merkezine 8 km. uzaklıkta, Milas karayolu üzerindedir. Bu kurumun ana görevi, Muğla İli sınırları içinde bulunan düşük kaliteli linyit rezervlerini üretip, Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy'de bulunan termik santrallerin ve yörenin kömür gereksinimini karşılamaktır. Bu amaçla söz konusu müessese Eskihisar, Tınaz, Bağyaka, Sekköy, İkizköy ve Hüsamlar açık işletmelerinde kömür üretmektedir. Yatağan-Eskihisar havzasında ilk arama çalışmaları 1956 yılında, sondajlı çalışmalar 1970 yılında, açık işletme yöntemiyle kömür üretimi ise 1979 yılında başlamıştır. Eskihisar'da toplam 343 adet sondaj yapılmıştır. Toplam işletilebilir rezerv 105.392.045 tondur. Günümüze dek bu rezervin 67.602.045 tonu işletilmiştir. Kalan işletilebilir rezerv 37.790.000 tondur. Miyosen yaşlı kömürün ortalama kalınlığı 9,71 m dir. Üretim ekskavatör-kamyon ve dragline, kullanılarak yapılmaktadır. Günlük üretim termik santralın gereksinimlerine göre planlanmaktadır.

Eskihisar kömür ocağının güneydoğusunda Stratonikeia Antik kenti, kuzeybatısında ise Lagina Kutsal Tapınağı bulunmaktadır. Stratonikeia antik kenti altında bulunan 4.358.879 ton kömür bu antik kenti koruma amacı ile işletilmeyecektir. Antik kent ve kazılar için GELİ her türlü fiziksel ve maddi desteği sağlamaktadır. Kentin giriş kapısı, Gymnasion, Agora, Bouleuterion, Tiyatro ve Tapınak ziyaret edilmesi gereken yerlerdir. Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığındaki kazılar 1967 yılından beri devam etmektedir. Kent, İ.Ö. 3. yüzyılda kurulmuştur. Suriye Kralı I. Seleukos eşi Stratonike'yi oğlu Antiokhos'a vermiştir. Antiokhos da önce üvey annesi sonra eşi olan Stratonike adına bu antik kenti kurmuştur. Eskihisar ocağındaki çalışmalar sırasında ilk antik mezara 1996 yılında rastlanmış ve derhal Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile işbirliğine gidilerek, üretim faaliyetleri sırasında rastlanacak arkeolojik değerlerin çıkarılıp kazanılması için 29.08.1996 tarihinde taraflar arasında bir protokol imzalanmıştır. 2002 yılına girildiğinde dekapaj çalışmaları sırasında antik mezarlar bulunmuştur. Yeni bir protokol imzalanarak dekapaj alanında kazı çalışmalarına başlanmış olup bu çalışmalara günümüzde de devam edilmektedir. GELİ arkeolojik kazı çalışmalarına 133.293.013.638 TL'lik katkıda bulunmuştur. Bu çalışmalar sonunda Geometrik Dönemden (M.Ö. 7 Y.Y.) Roma Dönemine kadar kullanım görmüş içerisinde çeşitli hediyeler olan 21 adet mezar, Helenistik Dönemden Roma Dönemine kadar faaliyet göstermiş iki dokuma atelyesi, bir adet zeytinyağı işliği, iki teras duvarı, bir adet korint başlığı, birçok işlik blokları ve sütun kaideler bulunmuştur. Bulunan antik eserlerin büyük çoğunluğu Muğla Müzesinde korunmakta ve ziyarete sunulmaktadır. Stratonikeia antik kentinin kente giriş kapısının önündeki kutsal yolun kenarında oda mezarlar yer almaktadır. Giriş kapısından başlayan kutsal yol Lagina'daki Hekate kutsal alanına varmaktadır. Lagina Hekate kutsal alanı, Muğla İli'nin, Yatağan İlçesi'ne bağlı Turgut Beldesi sınırları içerisinde yer alır. Lagina, Kariyalıların önemli kült merkezidir. Lagina kutsal alanında giriş kapısı, kutsal yol, altar, kutsal alanı çevreleyen duvar, Dorik Stoalar ve Hekate tapınağı bulunmaktadır.

1990 yılında, madencilik nedeniyle bozulan doğanın yeniden kazanılması için çevre düzenleme çalışmalarına da başlanmıştır. Eskihisar açık ocağında 171.0 Ha hektarlık dış döküm alanına 502.630 adet, 140.0 Ha hektarlık iç döküm alanına 212.100 adet çeşitli cins ağaç dikilmiştir. Çevre düzenleme çalışmalarına günümüzde de devam edilmektedir. Eskihisar açık ocağı, madencilik, arkeoloji, jeoarkeoloji ve çevre korunması için ülkemiz açısından önemli ve örnek alınabilecek bir çalışma örneği olarak kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Eskihisar, Stratonikea, Lagina, Jeoarkeoloji, Arkeoloji

ABSTRACT

South Aegean Lignite Establishment (GELİ) is 8 km away from Yatağan city center on the Milas highway. The main duty of GELİ is to produce low quality lignite reserves which are existed in the Muğla province, for the coal requirements of the Yatağan, Yeniköy and Kemerköy thermal power plants and also to be used for domestic heating purposes. For this reason, GELİ has been produced coal in the Eskihisar, Tınaz, Bağyaka, Sekköy, İkizköy and Hüsamlar open pit mines. First prospection studies in 1956, drillings in 1970, coal producing by open pit mining in 1979 began in the Yatağan-Eskihisar deposit. Total 343 drill holes have been carried out in the Eskihisar deposit. Total mineable reserve is 105.392.045 tones. 67.602.045 tones of this reserve have been mined until today. The remaining minable reserve is 37.790.000 tones. The average thickness of Miocene aged coal is 9,71m. Production has been mined by excavator-truck and dragline in open pit mine. Daily coal production has been planned according to the power plant requirements.

Stratonikeia antique city is located on the southeast and also the Lagina sacred temple on northwest of Eskihisar coal mine. This area was known as “*Caria*” in the ancient times. 4.358.879 tones coal which is located under the Stratonikeia antique city shall not be mined for the preservation of Stratonikeia. Archaeological excavations have been started in 1967 and the still continues. GELİ has been given all kinds of physical and financial support for the antique city and excavations. It is necessary to visit the propylon, the gymnasium, the agora, the bouleterion, the theatre, and the temple in the antique city. Ancient city was built in the third century B.C. Seleukos who was the King of Syrian gave his second wife to his son who was in love to his step mother. Otherwise, according to the suggestions by the doctors that his son was going to die and the King loved his son. Anthiokhos had built this antique city for Stratonikeia who was firstly his step mother and later became his wife. During mining studies of Eskihisar coal mine, the fist antique grave was found in 1996, and immediately the collaboration was started with the Ministry of Cultural Affairs and General Directorate of Monuments and Museums, and an agreement was signed dated 29.08.1996 about conservation archeological assets. During excavations in the year of 2002, the antique graves were found. A new protocol was signed in order to carry out archaeological works in the excavation area and these Works are still undergoing. GELİ supported the archaeological excavations financially as 133.293.013.638 TL. After these Works, 21 tombs which were used from the Geometric Period (Seventh Century B.C.) to the Roman Period, pertaining various artifacts, and two textile workshops, olive oil extraction place, two terrace walls, one Corinth head, many workshops and column heads were found. All the antique pieces are under the protection of the Muğla Museum and are exhibited there. Room tombs are placed at the sides of the sacred road at the front of the city entrance of the antique city of Stratonikeia. The sacred road which starts from the city entrance gate, reaches to the Hekate sacred area in Lagina. The Lagina Hekate sacred area is Turgut townlet belonging to Yatağan town of the Muğla province. Lagina is the important cult center of the Caria. Propylon, sacred road, altar, peribolos, Doric stoas and Hekate temple are placed in the Lagina sacred area.

Environmental recreational works have been started in 1990 for the area where the destruction occurred due to the mining. Various trees were planted totaling 502.630 and 212.100 in numbers for the outer deposition of 171.0 Ha and the inner deposition of 140.0 Ha respectively. The Eskihisar open-pit mine could be considered as the important example site for the purposes of mining, archaeology, geoarchaeology and environmental protection.

Keywords: Eskihisar, Stratonikea, Lagina, archaeology, geoarchaeology

